

Nr 174.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet; given Drottningholms slott den 17 februari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF

Gustav Möller.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås utvidgning av möjligheterna för pensionsstyrelsen att lämna bidrag till motordrivna invalidvagnar. I övrigt äskas anslag till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet i enlighet med nu gällande regler.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 17
februari 1950.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och inrikesdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under punkten 89 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet för budgetåret 1950/51 beräkna ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor. Anledningen till att ifrågavarande anslag upptogs med endast preliminärt beräknat belopp var att pensionsstyrelsens verksamhet för beredande av yrkesutbildning åt vissa partiellt arbetsföra kunde komma att påverkas av de förslag rörande hjälp åt partiellt arbetsföra, som förbereddes inom socialdepartementet. Sedan Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat avlåta proposition till riksdagen angående vissa åtgärder för arbetsvård åt partiellt arbetsföra, torde jag få upptaga frågan om anslag till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet till förnyad behandling. Härvid torde jag få redogöra först för pensionsstyrelsens beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår och därefter för frågan om ökade möjligheter till bidrag åt invalider för anskaffande av motorfordon.

Pensionsstyrelsens beräkning av medelsbehovet.

Pensionsstyrelsens verksamhet till förebyggande och hävande av invaliditet omfattar dels individuell verksamhet, d. v. s. behandling, vård, yrkesutbildning m. m. åt personer, vilka kunna väntas genom dylika åtgärder återvinna eller bibehålla arbetsförmågan, dels annan verksamhet, som avser att i folkpensioneringens intresse förebygga eller häva arbetsoförmåga eller befordra folkhälsan. För anslaget användning gälla av Kungl. Maj:t den 20 juni 1947 utfärdade bestämmelser (statsliggaren s. 351).

I skrivelse den 31 augusti 1949 har *pensionsstyrelsen* gjort framställning rörande anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1950/51.

Beträffande de faktiska utgifterna under budgetåret 1948/49, det för innevarande budgetår anvisade anslaget samt pensionsstyrelsens beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår torde få lämnas följande översikt.

A u d a m å l	Utgifter 1948/49	Anslag 1949/50	Pensions- styrelsens beräkning för 1950/51
<i>Individuell verksamhet.</i>			
Vård å:			
pensionsstyrelsens sjukvårdsanstalter samt å			
sommarmarkorter	6 059 319	7 000 000	7 385 000
lasarett och lupushem	146 184	100 000	150 000
Yrkesutbildning	669 643	700 000	750 000
Igångsättande av självständig verksamhet (arbets-			
maskiner m. m.)	68 301	100 000	100 000
Läkarundersökning och observation	187 461	185 000	190 000
Resor	219 059	225 000	225 000
Summa	7 349 967	8 310 000	8 800 000
<i>Annan verksamhet.</i>			
Bidrag till mindre badanläggningar å landsbygden	143 500		
Bidrag till konvalescenthem	6 000	200 000	200 000
Annan verksamhet i övrigt	50 500		
Summa kronor	7 549 967	8 510 000	9 000 000

Vid beräkningen av utgifterna för den individuella verksamheten under nästa budgetår har pensionsstyrelsen först behandlat kostnaderna för vård å styrelsens sjukvårdsanstalter samt å sommarmarkorter. Här om har styrelsen anfört i huvudsak följande.

För budgetåret 1949/50 har styrelsen utgått ifrån ett antal disponibla vårdplatser å sjukvårdsanstalterna av 1 141 för tiden intill den 1 oktober 1949 och 1 161 för tiden därefter. Efter verkställd ny- och ombyggnad av pensionsstyrelsens sjukhus i Åre beräknades nämligen antalet platser å sistnämnda sjukhus fr. o. m. den 1 oktober 1949 öka med 20, motsvarande den planerade barnavdelningen å sjukhuset, vilken avsågs skola komma att lagas i bruk vid nämnda tidpunkt. Enligt vad nu kan förutses, kommer nämnda avdelning att öppnas omkring den 1 januari 1950. Platsantalet vid pensionsstyrelsens sjukvårdsanstalter skulle alltså vid ingången av budgetåret 1950/51 uppgå till 1 161. Med hänsyn till att nämnda barnavdelning torde komma att vara belagd under hela budgetåret 1950/51 komma vårdkostnaderna att ökas med cirka 35 000 kronor. Enligt av styrelsen från sjukvårdsanstalterna inhämtade uppgifter torde beträffande flera av dem med hänsyn till ökade löneutgifter (bl. a. beroende på utökning av sjuksköterskepersonal på grund av arbetslidsregleringen för denna personalkategori) saml ökade kostnader för läkemedel och laboratorieundersökningar m. m. en höjning av medelkostnaden per vård dag vara ofrånkomlig. Denna höjning av medelkostnaden beräknas medföra en ökad belastning av anslaget med minst 250 000 kronor. Då antalet vård sökande under våren och sommaren visat en stark tendens till ökning, har styrelsen för budgetåret 1950/51 räknat med att hänvisa omkring 900 personer till vård å sommarmarkort, innebärande en merkostnad av omkring 100 000 kronor. För innevarande budgetår hade angivits 700 personer, men sommaren 1949 hänvisades av styrelsen över 800 till dylik kurortsvård. Den sammanlagda

ökade belastningen av anslaget utgör sålunda omkring 385 000 kronor. Pensionsstyrelsen har med hänsyn till vad sålunda anförts beräknat, att kostnaderna för vården å pensionsstyrelsens sjukvårdsanstalter samt å sommarkurorter under budgetåret 1950/51 komma att belöpa sig till omkring 7 385 000 kronor, varav 6 799 000 kronor för vårdavgifter å styrelsens sjukvårdsanstalter, 435 000 kronor för vård å sommarkurort samt — i likhet med innevarande år — 126 000 kronor för bidrag till tandvård och 25 000 kronor för bidrag till hälftsoinlägg, ortopediska bandage m. m.

Med hänsyn till medelsåtgången under budgetåret 1948/49 har styrelsen i förhållande till de tidigare beräkningarna för innevarande budgetår upptagit för *vård å lasarett och lupushem* en ökning med 50 000 kronor samt för *läkarundersökning och observation* en ökning med 5 000 kronor.

Beträffande kostnaderna för *yrkesutbildning* har styrelsen anförts i huvudsak följande.

I ett av ortoped- och vanförevårdssakkunniga den 28 augusti 1948 avgivet betänkande har framhållits, att personer med försörjningsplikt, som erhålla utbildning utanför vanförestalt genom pensionsstyrelsens försorg, numera erhålla visst bidrag till hustrus och barns uppehälle, vilket däremot icke är fallet med vanförestaltas elever. De sakkunniga hava föreslagit, att även vanförestaltarnas partiellt arbetsföra elever med försörjningsplikt skola genom pensionsstyrelsens försorg erhålla bidrag till sina anhörigas uppehälle efter samma grunder, som tillämpas i övriga fall. Alltsedan den 1 juli 1947 kunna i de kostnader för yrkesutbildning, vartill bidrag lämnas av styrelsen, i förekommande fall inräknas utgifter för bl. a. skäligt underhåll åt lärlingens familj under utbildningstiden. Det torde få anses skäligt, att i sådana fall, där utbildning äger rum på vanförestaltas yrkesskola, motsvarande möjligheter att lämna ekonomiskt bistånd åt hustru och barn till yrkesskolelev skola finnas. De merkostnader, som härigenom komma att belasta förevarande anslag, beräknas för budgetåret 1950/51 uppgå till 50 000 kronor. I övrigt synes någon förändring icke behöva ifrågasättas beträffande kostnaderna för yrkesutbildning.

Till *igångsättande av självständig verksamhet* samt *resor* beräknar styrelsen samma kostnader som under innevarande budgetår eller 100 000 resp. 225 000 kronor. Jämväl för *annan verksamhet än den individuella* beräknar styrelsen oförändrat belopp 200 000 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår har styrelsen sålunda uppskattat till 9 000 000 kronor.

Över pensionsstyrelsens framställning ha utlåtanden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, medicinalstyrelsen och statskontoret.

Arbetsmarknadsstyrelsen och *medicinalstyrelsen* ha icke haft något att erinra mot pensionsstyrelsens beräkning av medelsbehovet. *Statskontoret* har anförts, att ämbetsverket — även om goda skäl anförts för att bidrag till familjens uppehälle lämnas jämväl till elever vid vanförestaltas yrkesskola — ifrågasätter om icke med anvisande av medel för detta ändamål

bör anstå intill dess ortoped- och vanförevårdssakkunnigas betänkande upptages till slutlig prövning. Med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande läge i möjligaste mån begränsa statsutgifterna avstyrker statskontoret den föreslagna ökningen å 100 000 kronor av posten till bidrag till vård å sommarkurort. För läkarundersökning och observation föreslås oförändrat belopp eller 185 000 kronor.

Fråga om vidgade möjligheter till bidrag för anskaffning av motordrivna invalidvagnar.

I en den 22 december 1949 dagtecknad promemoria har *pensionsstyrelsen* behandlat möjligheterna att i större utsträckning än f. n. är fallet tillgodose invaliders behov av motordrivna vagnar.

Pensionsstyrelsen har till en början upplyst, att styrelsen — med anlitande av de medel som under anslaget till Åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet beräknats för bidrag till igångsättande av självständig verksamhet m. m. — lämnar bidrag till inköp av motordriven invalidvagn i sådana fall, där en sökande för att kunna försörja sig är i oundgängligt behov härav. Innehavet av en sådan vagn avses sålunda skola möjliggöra för sökanden att utöva ett arbete, som i väsentlig grad bereder honom försörjning. I enstaka fall kan även förekomma, att bidrag till ändamålet kan utgå redan under den tid sökanden genomgår utbildning i ett yrke. Förutsättning för bidrag till motordriven invalidvagn föreligger i regel icke om sökanden vid färd mellan bostad och arbetsplats lämpligen kan begagna sig av förekommande gängse kommunikationsmedel (spårvagn, tåg, buss etc.) eller kan reda sig med en handdriven invalidvagn. Styrelsen har under år 1949 i omkring 25 fall beviljat bidrag till motordriven invalidvagn och därmed jämställda transportmedel (personbil, motorecykel). Bidrag lämnas i regel med $\frac{3}{4}$ av anskaffningskostnaden, dock att svenska vanförevårdens centralkommitté vanligen bidrar med 300 kronor per vagn.

En uppmjukning av sålunda tillämpad praxis kan, anför styrelsen, inom ramen för styrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet ske på sådant sätt att endast de krav uppställas, att vagnen anses vara till viss nytta för förvärvande av arbetsinkomst samt att sökanden icke lämpligen kan anlita till huds stående kommunikationsmedel. Härjämte skulle i större utsträckning än hittills även kunna beviljas ansökningar om invalidvagn redan under pågående yrkesutbildning.

Styrelsen framhåller, att enligt styrelsens principer hinder ej föreligger för att andra partiellt arbetsföra än vanföra, t. ex. personer med hjärtfel, beviljas bidrag till motordriven invalidvagn. Hur många fall det här kan vara fråga om, är omöjligt att beräkna. Det torde dock endast vara ett mycket obetydligt antal personer, som på grund av sin sjukdom icke kunna anlita gängse kommunikationsmedel.

Med den uppmjukning av reglerna som styrelsen angivit anser styrelsen, att en väsentlig ökning av antalet bidragsberättigade fall är att förvänta. Härtill kommer ett latent behov av motordrivna vagnar, som hittills icke kommit till synes i ansökningar.

Med ledning av uppgifter, som lämnats av vanföreanstalterna, beräknar styrelsen ökningen av antalet bidragsberättigade fall till minst 35 per år. Styrelsen anser sig under hänsynstagande till förefintliga svårigheter att snabbt få fram erforderligt antal godtagbara vagnar kunna begränsa den härför erforderliga anslagsökningen till 50 000 kronor för budgetåret 1950/51. Styrelsen har härvid utgått ifrån att styrelsens bidrag skall uppgå till $\frac{3}{4}$ av vagnens inköpskostnad och svenska vanförevårdens centralkommittés andel, ca 300 kronor per vagn, bortfalla.

Pensionsstyrelsen anför vidare, att det för övriga invalidiserade personer, som enligt förut angivna regler icke äro berättigade till bidrag genom styrelsen, givetvis i många fall kan vara önskvärt att äga en motordriven vagn, varigenom de skulle beredas möjlighet att sammanträffa med andra människor, göra inköp m. m. Denna grupp uppdelas av styrelsen i två kategorier, nämligen

dels de partiellt arbetsföra, som icke för sitt arbete äro i behov av vagnen, beroende bl. a. på att deras bostad är så belägen i förhållande till arbetsplatsen, att de icke behöva använda vagnen för färd däremellan;

dels sådana svårt vanföra eller andra, som icke bereda sig verklig arbetsinkomst och ej heller kunna med hjälp av motordriven vagn förvärva någon sådan.

Enligt nu tillämpad praxis kunna, fortsätter styrelsen, de vanföra, varom här är fråga, genom vanföreanstalternas förmedling för inköp av motordriven invalidvagn erhålla statsbidrag å 400 kronor, motsvarande $\frac{2}{3}$ av kostnaden för en handdriven vagn. I enstaka fall kunna de även erhålla något bidrag ur vanföreanstalternas fonder.

Då det även under nästkommande år torde föreligga relativt stor knapphet på godtagbara motordrivna invalidvagnar, synes det styrelsen nödvändigt att iakttaga stor försiktighet med utökning av antalet bidragsberättigade kategorier så att icke de ur behovssynpunkt mindre angelägna fallen konkurrera om vagnarna med de mera angelägna.

Ännu ett skäl att icke redan nu i alltför stor utsträckning öka möjligheterna för erhållande av motordrivna invalidvagnar anser styrelsen föreligga i den omständigheten, att det ännu icke förefinnes någon större erfarenhet av vagnarnas hållbarhet. Enligt uppgift från vanföreanstalterna torde man säkerligen få räkna med att de vagnar, som nu finnas, efter ett par års regelbunden användning äro i behov av rätt så dyrbara reparationer, som det torde vara tveksamt om ägarna själva kunna bekosta.

Med ledning av uppgifter från vanföreanstalterna har styrelsen uppskattningsvis beräknat behovet av motordrivna invalidvagnar för den senare

gruppen till ett 40-tal per år och det härför erforderliga årliga anslagsbehovet till 50 000 kronor.

Yttranden över nämnda promemoria ha inhämtats från statskontoret, arbetsmarknadsstyrelsen och medicinalstyrelsen.

En utbyggnad av bidragsverksamheten i vad avser fall, då sökanden är i behov av motordriven invalidvagn för sin försörjning eller för sin yrkesutbildning, tillstyrkes av *medicinalstyrelsen*, som även finner starka humanitära skäl tala för en utvidgning av bidragsmöjligheterna till den andra kategorin av invalider. Med hänsyn bl. a. till att de vanföras riksorganisation tillsatt en kommitté för utredning rörande lämpliga motordrivna invalidvagnstyper, anser medicinalstyrelsen sig dock icke kunna tillstyrka, att bidragsmöjligheterna f. n. utvidgas till sistnämnda grupp. *Arbetsmarknadsstyrelsen* finner skäligt, att statsbidrag till motordrivna invalidvagnar må kunna utgå även i fall då endast humanitära skäl föreligga. *Statskontoret* har däremot anfört, att ämbetsverket — trots att syftet med den gjorda framställningen måste anses i hög grad behjärtansvärt — likväl ej anser sig böra tillstyrka, att statsverket i rådande statsfinansiella läge påtager sig ökade utgifter för här avsedda understödsverksamhet. Säsom särskilda skäl för att bidragsverksamheten ännu så länge hålles inom en begränsad ram åberopar statskontoret rådande knapphet på godtagbara invalidvagnar samt det väntade behovet av bidrag till kostnaderna för reparationer av i bruk varande vagnar.

Departementschefen.

Pensionsstyrelsen har för vård å styrelsens sjukvårdsanstalter samt å sommarkurorter under nästa budgetår beräknat en kostnadsökning om 385 000 kronor i förhållande till den beräkning, som lagts till grund för medelsanvisningen för innevarande budgetår. Jag har icke något att erinra mot styrelsens beräkning i denna del. Jag tillstyrker sålunda också, att medel i enlighet med styrelsens förslag avses för ökning av antalet till sommarkurorter hänvisade personer.

Vid anmälan förut denna dag av proposition angående vissa åtgärder för arbetsvård åt partiellt arbetsföra har jag framhållit, att även om jag i princip delar kommitténs för partiellt arbetsföra uppfattning att den av pensionsstyrelsen bedrivna yrkesutbildande verksamheten bör överflyttas till arbetsmarknadsstyrelsen, jag icke är beredd att föreslå beslut om överflyttning. Medel för ifrågavarande verksamhet böra i enlighet härmed beräknas under detta anslag även för nästa budgetår.

Pensionsstyrelsen har föreslagit, att för yrkesutbildning under nästa budgetår skall avses ett belopp av 750 000 kronor mot 700 000 kronor för innevarande budgetår. Ökningen betingas av att enligt styrelsens förslag elever

vid vanföreanstalt, som ha försörjningsplikt mot familj, skola kunna tillerkännas bidrag till familjens uppehälle under utbildningstiden. Jag har vid anmälan av förenämnda proposition föreslagit, att bidrag genom arbetsmarknadsstyrelsen och pensionsstyrelsen till partiellt arbetsföra, som genomgå utbildning, under nästa budgetår skola, i avbidan på fortsatt övervägande av bidragsreglerna, utgå i stort sett enligt samma regler som innevarande budgetår. Under dessa förhållanden finner jag det lämpligast, att prövningen av frågan om den av styrelsen föreslagna utvidgningen av bidragsgivningen får anstå. För yrkesutbildning bör därför beräknas oförändrat belopp, 700 000 kronor.

Pensionsstyrelsen lämnar med anlitande av medel från nu ifrågavarande anslag i viss utsträckning bidrag till anskaffning av invalidvagnar. Under de senaste åren ha härvid bidrag i ökad omfattning lämnats till inköp av motordrivna sådana vagnar. Dyligt bidrag lämnades under år 1949 i 25 fall. Min uppmärksamhet har emellertid fästs på det förhållandet, att möjligheterna till erhållande av bidrag till motordriven invalidvagn äro mycket begränsade i förhållande till behovet. Av pensionsstyrelsens i det föregående återgivna redogörelse framgår, att sådant bidrag lämnas endast i fall då sökanden anses vara i oundgängligt behov därav för att kunna försörja sig. En ökning av medelsanvisningen med 50 000 kronor för år anses av styrelsen erforderlig för att möjliggöra en viss utvidgning av bidragsmöjligheterna. En utvidgning därhän att bidrag skulle kunna lämnas även i fall då enbart humanitära skäl men ej hänsyn till förvärvsarbete eller utbildning kunna åberopas, skulle erfordra ännu större medelsanvisning. Det är uppenbart, att tillgång till motordriven invalidvagn måste vara av stort värde för partiellt arbetsföra personer, vilka ha svårt att utnyttja vanliga kommunikationsmedel. Samtidigt måste möjligheterna för vederbörande att utan bidrag anskaffa sådan vagn som regel vara små på grund av de höga kostnaderna. Jag finner det i hög grad önskvärt, att medel ställas till pensionsstyrelsens förfogande i sådan utsträckning, att de som för sin försörjning eller av därmed jämförligt skäl äro i behov av motordriven invalidvagn mera allmänt erhålla möjlighet att komma i åtnjutande av bidrag till anskaffningen. Bidrag torde böra utgå till partiellt arbetsföra, som äro beroende av sådant fortskaffningsmedel för sin utkomst genom arbete eller för förvärvande av yrkesutbildning. För detta ändamål bör beräknas en kostnadsökning av 50 000 kronor. Till kostnader för igångsättande av självständig verksamhet m. m. bör därför under ifrågavarande anslag beräknas ett sammanlagt belopp av 150 000 kronor.

Pensionsstyrelsens uppskattning av medelsbehovet för läkarundersökning och observation, för resor och för annan verksamhet än den individuella synes böra godtagas.

Då jag sålunda beräknat kostnaderna för yrkesutbildning 50 000 kronor lägre än pensionsstyrelsen men samtidigt kostnaderna för igångsättande av

självständig verksamhet motsvarande belopp högre samt i övrigt tillstyrkt styrelsens förslag, bör ifrågavarande anslag även enligt min beräkning upptagas till det av styrelsen angivna beloppet 9 000 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet* för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ralph Sterner.